Kőváry László halálának 100. évfordulójára
– Mementó –

A kolozsvári történész – statisztikus Kőváry László 1819. július 7-én született Tordán.

Tanulmányait szülővárosában az unitárius algimnáziumban kezdte és a kolozsvári unitárius kollégiumban folytatta. Jogot végzett 1842-ben, majd a jogi gyakorlatot Marosvásárhelyen végezte a királyi táblán. A szabadságharc kitörésekor *Ellenőr* címmel politikai lapot indított Kolozsváron. 1848 júniusában az országos statisztikai hivatalhoz nevezték ki titkárnak. A honvédelmi kormány októberben Erdélybe küldte az erdélyi sereg hadi tudósítójaként Bem seregéhez. A szabadságharc leverése után hiába rejtőzködött, mert elfogták, de a marosvásárhelyi, majd a kolozsvári néhány hónapos fogság után kegyelmet kapott. Kiszabadulása után Pestre költözött, a *Pesti Napló* munkatársa lett, azonban nem sokáig maradhatott ott, mivel politikai magatartása miatt a katonai kormány letartóztatta és Kolozsvárra internáltatta. Itt megnősült, és jelentős tudományos munkásságával, Kolozsvár városi gazdálkodásában való hatékony részvételével, maradandó nyomot hagyó tevékenységével közéletünk, tudomány- és kultúrtörténetünk kiemelkedő személyiségévé vált. Kolozsváron halt meg 1907. szeptember 25-én, síremléke a Házsongárdi temetőben található.

Kőváry László azok közé tartozik, akiknek műveire gyakran hivatkoznak a szakemberek, hisz több mint 40 önálló, könyv alakban megjelent műve mellett több száz cikke, tanulmánya, közleménye jelent meg. Kolozsvári közéleti munkássága során kitűnik gazdasági érdeklődése.

Az első magyar biztosítótársaság felállítása alkalmával ennek kolozsvári főügynöke lett, majd a Kolozsvárt létrejött Victoria biztosítótársaság egyik igazgatói állását foglalta el; ettől kezdődően a biztosítási irodalom meghonosítása foglalkoztatta. A 70-es években megírta a biztosítás *Encyclopaediá*ját négy kötetben, melynek I. kötete a biztosítás bibliographiáját, történetét, politikáját, mathematikai elméletét, a biztosítási ágak rendszerét foglalja magában. Magyarul és német fordításban egy része kéziratban maradt, de franciául pályázott vele a párizsi akadémiánál, ahol azt 1883. november 10-én dicséretre méltatták; III. kötetének első

felét *Életbiztosítás rendszere* címmel 1884-ben nyomtatásban is kiadta. 1883. május 17-én a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta. Ekkor visszatért történeti tanulmányaihoz.

Házassága gyermektelen maradt; ezért minden erejét a társadalmi térre fordította. Mint Kolozsvár tiszteletbeli főjegyzője s a virilis-bizottsági tagja, részt vett a város szépészeti s közgazdasági viszonyai előmozdításában, a befásítási s temetőbizottság elnöke lett, ezenkívül mint a sétatér igazgatója, a városi elöljáróság közgazdasági előadója, takarékpénztári igazgató, az unitárius főgimnázium egyik felügyelőjeként is működött. Emellett a vasúti alkalmazottak lakásviszonyainak javítása is foglalkoztatta. Megoldása az volt, hogy az 1880-as évek elején a Fellegvár dombjának északi lejtőjén saját tulajdonából 50 000 m^2 területet parcelláztatott fel, s így jött létre a Kőváry-telep öt utcával és száz házzal, melyet törlesztés mellett jutányosan a vasutasok tulajdonába bocsátott.

A XIX. század erdélyi művelődéstörténetének egyik legjelentősebb egyénisége volt. Nevét az olvasóközönség elsősorban történelmi munkái révén ismeri. Megírta az erdélyi fejedelemség történetét, bemutatta Erdély régiségeit, az egykor élt neves családok múltját, leszármazását (genealógiáját), a fejedelmi korszak családi szokásait, viseleteit, és a kortárs, a szemtanú hitelességével számolt be és emlékezett az 1848/49-es forradalom és szabadságharc erdélyi eseményeiről, történéseiről. Mint történész a XIX. században formálódó társadalomkutatás, a szociográfia, szociológia erdélyi előfutára volt.

Kőváry László Kolozsvár köztiszteletben álló polgára, utazó, statisztikus, néprajztudós, családtörténész, lapszerkesztő-kiadó, régész, közgazdász, városgazda, Habsburg-ellenes összeesküvő, újságíró, politikus, műemlék-felügyelő, biztosítási szakember, tankönyvszerző, irodalomtörténész, történetíró, történetfilozófus tudós egyénisége, a város minden jelentős eseményének tevékeny részese volt. A biztosítótársaság megalapításában játszott szerepe mellett 1885-ben az Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesület, az EMKE egyik alapító tagja, majd három évvel később az Erdélyi Irodalmi Társaság alapítói között is ott találjuk.

A reformeszmék és gondolatok lelkes pártolója volt. Munkásságára és magatartására Széchenyi, Kossuth és Wesselényi eszméi erősen hatottak. Brassai Sámuel személyes támogatását élvezte, akinek a bátorítása nyomán 1847-ben jelenik meg *Erdélyország statisztikája* című munkája, mely leginkább megalapozza hírnevét. Ebből a több éves gyűjtőmunkából megismerhetjük Erdély földrajzi helyzetét, altalajkincseit, növény- és állatvilágát, népességét, iparát, mezőgazdaságát, kereskedelmét, a tudomány és művelődés állapotát stb. Ez a munkája akár napjainkban is használható gazdaságtörténeti adatokkal szolgál a kutatóknak.

A hatkötetes *Erdély története* (1847), *Magyarország története* (1905) és *Erdélyország*

statisztikája (1847) főbb művei mellett több gazdasági jellegű munkája jelent meg: *Erdély földe ritkaságai* (1853), *Biztosítási Évkönyv* (1870), *A magyar és osztrák megszünt, működő és keletkező biztosító társaságok történeti és statisztikai átnézete* (1870), *Kolozsvár szabad kir. város lakosai az 1869–70. népszámlálás szerint. Elnöki jelentés* (1870), *A megyei és országos állami biztosítás rendszere* (1871), *Az életbiztosítás mint legbiztosabb tőkeszerzés népszerű ismertetése* (1871), *A kölcsönös segélypénztárak és gondoskodó intézetek nálunk és külföldön* (1877), *A vasutasok kötelező baleset biztosítása behozatala érdekében emlékirat* (1880), *A kolozsvári kisegítő első 25 éve* (1883), *Az életbiztosítás rendszere* (1884).

Művei és kisebb-nagyobb írásai tartalmuknál és mondanivalójuknál fogva most is időszerűek. Tudományos munkáival és a közért való cselekedeteivel nemcsak a tudományt szolgálta, hanem rendíthetetlenül a társadalom jobbítására törekedett.

Irodalomjegyzék

Egyed Ákos: Kőváry László közgazdasági nézetei. In: *Az erdélyi magyar gazdasági gondolkodás múltjából.* RMKT, Kolozsvár, 2001

Szinnyei József: *Magyar írók élete és munkái.* Arcanum, Budapest, 2000

www.hu.wikipedia.org/wiki/Kőváry_László